

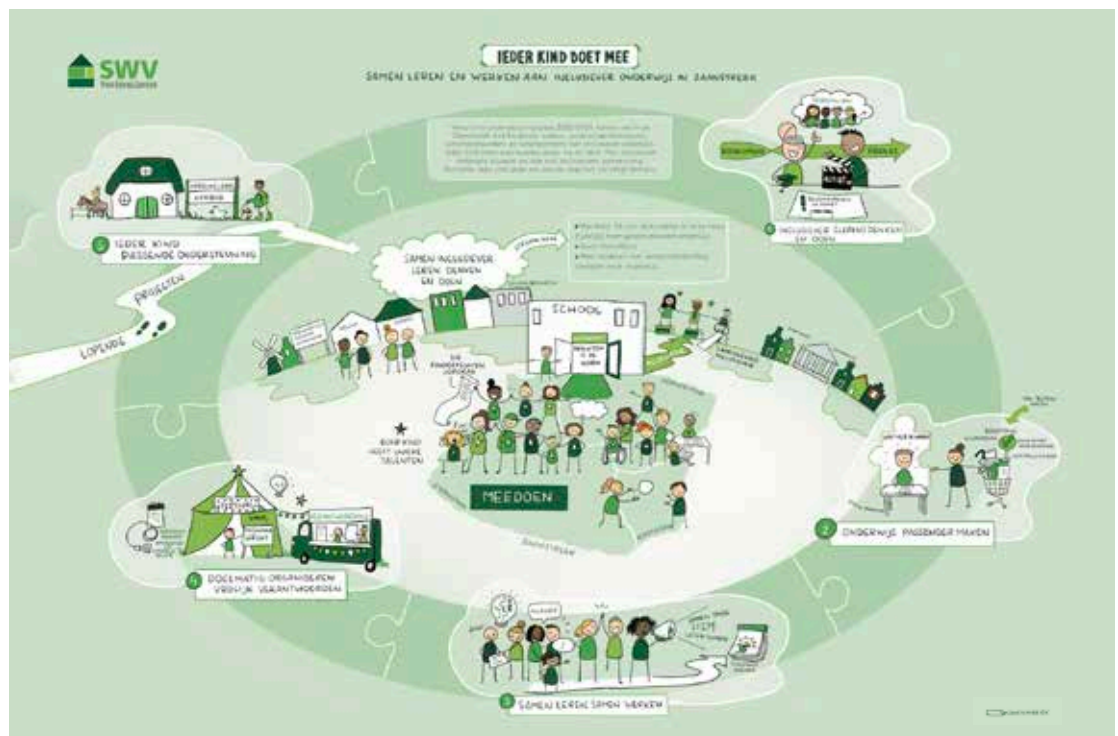
Passend Onderwijs Jonge Kind in de Zaanstreek

Van creatief denken naar samen kansen ontdekken voor het jonge kind

Marian Polet, Ilonka van der Sommen en Bertine de Vroedt

Werken met jonge kinderen is iedere dag een uitdagende en verrassende ontdekkingsreis. Van leerkrachten wordt flexibiliteit, sensitiviteit en creativiteit verwacht om aan de onderwijsbehoeften van alle leerlingen tegemoet te kunnen komen. In het Samenwerkingsverband Primair Onderwijs Zaanstreek werken elke dag veel mensen samen om kansen voor alle leerlingen te bieden. Binnen het Samenwerkingsverband zijn er professionals met expertise op het gebied van taal, autisme, hoogbegaafdheid en jonge kind. Dit schooljaar zijn we samen met jonge kind specialisten een traject gestart dat aansluit bij het ondersteuningsplan van het Samenwerkingsverband PO:

Passend Onderwijs met als thema: Samen leren en werken aan inclusiever onderwijs in de Zaanstreek: Ieder kind doet mee (SWV, 2022).

Dit traject, Passend Ontwerpen Jonge Kind, is in samenwerking met docenten van Fontys OSO vormgegeven. Vertrekkend vanuit de aanwezige kennis, expertise en ervaring op het vlak van het jonge kind, hebben vijftien professionals dit traject doorlopen. Een traject met thematische bijeenkomsten waarin het principe van design thinking geïntegreerd is: hoe kunnen we ontwerpgericht denken en handelen inzetten in het werken met jonge kinderen? In de dagelijkse onderwijspraktijk staat de onderwijsprofessional iedere keer voor ontwerpuitdagingen. Door het inzetten van design thinking dagen we de mensen uit om in hun eigen praktijk creatief, onderzoekend en planmatig een idee uit te werken en zo ook vanuit meerdere perspectieven te werk te gaan (Rohaan, van den Broek, 2020).

JONGE KIND SPECIALISTEN AAN ZET

De vijftien specialisten van het SWV Primair onderwijs Zaanstreek begeleiden kinderen en leerkrachten. Dit kunnen zij zowel doen binnen hun eigen groep, binnen de school en/of vanuit het samenwerkings-

verband op het gebied van zorg voor en onderwijs aan jonge kinderen. Daarnaast vervullen zij bijvoorbeeld de rol van inspirator en kwaliteitsbewaker op

De jonge-kind specialisten zijn echte ambassadeurs voor hun doelgroep, zij behartigen hun belangen en geven ieder kind een stem.

bouw-, school-, en netwerkniveau. Zij werken direct of indirect met jonge kinderen met specifieke begeleidings-, speel-, en onderwijsbehoeften. Op basis van kennis en ervaring worden onderbouwd ontwikkelingskansen gecreëerd middels een systeemgerichte aanpak voor ieder kind. Dit kan heel divers zijn en gaat zowel over een aanpak voor een individueel kind

als voor specifieke groepjes of klassen binnen een school- of samenwerkingsverband. Een goed afgestemde samenwerking hierin met collega's en ouders of verzorgers is uiteraard voorwaardelijk. Deze veelzijdige inzet is binnen Fontys OSO het streven voor toekomstige specialisten en loopt synchroon met de Beroepsstandaard voor de jonge kind specialist (2017).

De jonge-kind specialisten zijn echte ambassadeurs voor hun doelgroep, zij behartigen hun belangen en geven ieder kind een stem. Welk passend ontwerp zorgt voor een betere afstemming in hun praktijk?

DESIGN THINKING IN DE PRAKTIJK

Door het inzetten van Design thinking, zoals weergegeven in figuur 1, wordt een stapsgewijs proces ingezet waar de jonge kind specialisten van het SWV worden uitgedaagd om vanuit meerdere perspectieven naar een thema en praktijkvraag te kijken.

De verleiding om bij een praktijkvraag het groots aan te willen pakken en meteen een idee te hebben hoe

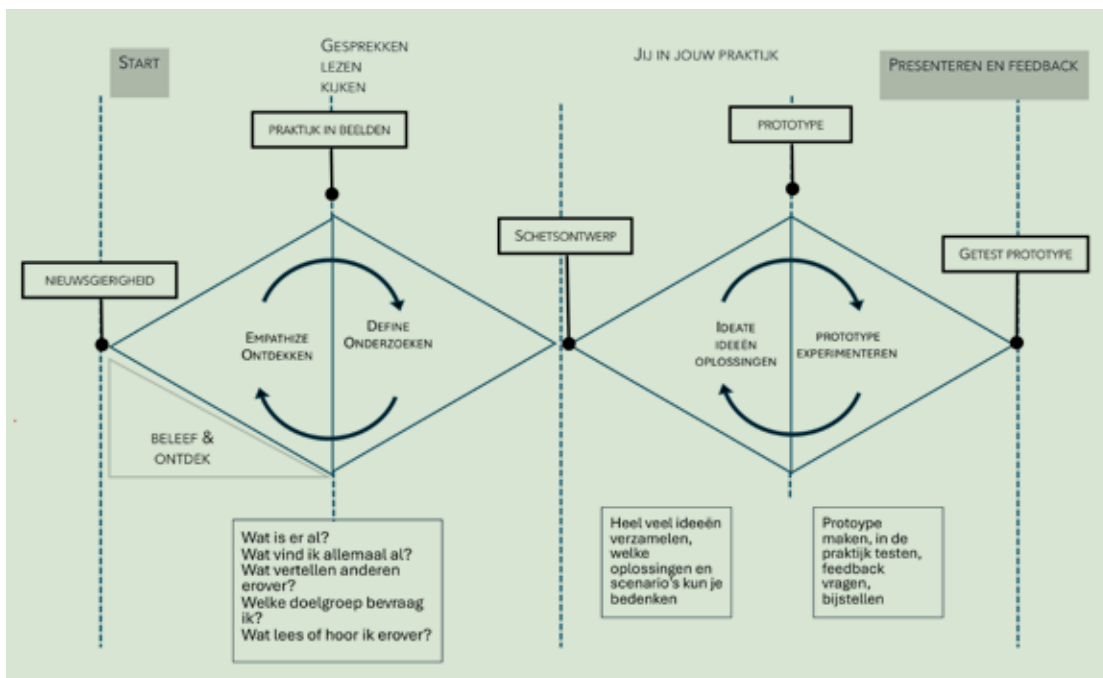
dit te realiseren was in dit traject ook merkbaar. Een deelnemer heeft dit in de evaluatie als volgt verwoord:

“Het was een valkuil om het ‘te ‘groot’ te willen aanpakken; trechtere in het startproces is belangrijk “.

Door de fasen van design thinking te doorlopen en elkaar feedback te geven sta je bewuster stil bij de *emphatize-* of ontdekkfase waardoor focus ontstaat de mensen tot gerichte keuzes komen.

In deze fase gaan deelnemers in gesprek met collega's, kinderen, ouders en externen en cirkelen zij rond de door hen gekozen thema's als sensomotoriek, intakeformulieren, taal, spel en samenwerken en kijken ze wat er al bekend en is, welke onderzoeken gedaan zijn en vooral ook wat mensen in de praktijk er over weten te vertellen.

De deelnemers hebben het proces doorlopen en zijn tijdens inhoudelijke bijeenkomsten rond thema's als TOS, Hoogbegaafdheid, Autisme, Beeldende communicatie en Oplossingsgericht

Figuur 1. Grafische weergave van design thinking in dit traject

werken nog meer geïnspireerd geraakt. Tussen de bijeenkomsten in de Zaanstreek door hebben de deelnemers groepsgewijs online collegiale consultatie gevolgd met betrekking tot hun

ontwerpproces en het uitwerken en testen van hun prototype. Het traject past ook bij de suggestie om Design thinking meer in te zetten in het onderwijs (PO-Raad, 2018).

Thema uitgelicht

Oplossingsgericht denken en handelen is een benadering die de laatste jaren, ook in het onderwijs, steeds meer zijn weg heeft gevonden (Cauffman, 2022). Binnen deze benadering ligt de focus op het denken vanuit mogelijkheden en sterke kanten. Naast deze benadering is er binnen het onderwijs steeds meer aandacht voor 'traumasensitief onderwijs'. (Coppens, Kregten & Scheijderberg, 2021). Ook bij deze benadering gaat het om het erkennen van de kracht en veerkracht van het kind. Beide benaderingen zijn daarnaast gericht op het begrijpen en ondersteunen van de sociale en emotionele behoeften van kinderen. Aangezien deze stromingen mooie handvatten kunnen bieden voor het werken met jonge kinderen is er in dit traject ook aandacht aan besteed.

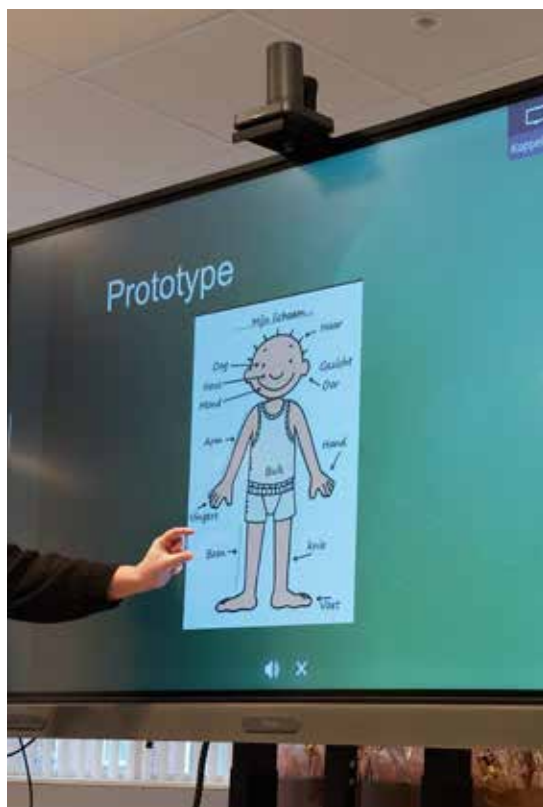
Het geeft jonge kinderen plezier en meer grip op de wereld om met verschillende materialen in brede zin zintuigelijke ervaringen op te doen.

Het proces is voor alle specialisten een uitdagende ontdekkingsreis gebleken. Ieder zoekt een passend ontwerp afgestemd op de eigen praktijk. Ook worden krachten gebundeld wanneer gemeenschappelijke wensen en onderwerpen worden aangepakt.

Een van de specialisten stelt vast dat de 'taaltassen', die ooit veelvuldig uitgeleend werden, nauwelijks gebruikt worden. En dat terwijl boeken en spel een krachtig middel zijn voor het versterken van taal-

verwerking (Boland e.a., 2022). Na onderzoek in theorie en eigen praktijk krijgen de taaltassen een make-over. De inhoud voor groep 2 is aangepast en als prototype getest en bijgesteld. De taaltassen worden op regelmatige basis weer uitgeleend. Inmiddels worden de taaltassen voor de groepen 1 en 3 en de peutergroep geüpdatet, zodat meer kinderen met hun ouders kunnen gaan lezen en spelen thuis.

Een andere specialist brengt kinderen met specifieke onderwijsbehoeften door observatie en beeldmateriaal in beeld. Zij weet vanuit die observatie en theorie kinderen een stem te geven in de behoeften die zij hebben. Dit resulteert in ervaringsgerichte dozen die kinderen met al hun zintuigen kunnen ontdekken en oplossen met de sensomotorische ontwikkeling. Het materiaalgericht spel van kinderen is toegenomen door inzet van deze dozen en daarmee is er een positieve invloed op het leren en ontwikkelen van deze kinderen. De dozen zijn ook geschikt om leerkrachten te inspireren tot afstemming binnen hun groep.

Drie specialisten vanuit meerdere samenwerkingsverbanden bundelen hun krachten rondom sensorische informatieverwerking bij jonge kinderen. Zij komen in hun ontwerpproces tot een checklist en een overzicht omtrent adviezen op drie niveaus voor ondersteuning en afstemming. *'Samen komen we tot mooie ideeën'* aldus de professionals. Het uitwerken van een koffer met concrete materialen om te gebruiken als ondersteuning voor jonge kinderen met onder- of overprikkeling is de doorwerking die nu plaatsvindt. Het geeft jonge kinderen plezier en meer grip op de wereld om met verschillende materialen in brede zin zintuiglijke ervaringen op te doen (Dierickx en Koelman, 2022).

Twee professionals bundelen hun krachten vanuit twee samenwerkingsverbanden en komen tot een aanmeld- en intakeformulier voor de gezamenlijke 'extra jonge kind groep'. Deze samenwerking biedt kansen om elkaar als professional te versterken wanneer jonge kinderen thuis dreigen te komen zitten. Wanneer het niet goed gaat met kinderen in de klas of wanneer zij thuiszitten heeft dat effect op hun welbevinden. Dat welbevinden is een bevrediging van basisbehoeften (Laevers, 2019). Als dat in het gedrang komt, dan zal dit een negatieve invloed hebben op de ontwikkeling en daarmee het leren van jonge kinderen.

Vanuit het welbevinden van jonge kinderen zijn er ook praktische handvatten voor leerkrachten gemaakt om nieuwkomers een veilige start te bieden bij de startperiode op school. Hierbij is goed gekeken naar wat ouders en kinderen in dit proces nodig hebben. De opmerking van een leerkracht geeft hierin de impact van dit ontwerp krachtig weer: *'De glimlach van de moeder maakte dat het kind afscheid kon nemen.'*

TOT SLOT

De kracht van het doorlopen van dit ontwerp- en onderzoeksproces blijkt uit de energie en het enthousiasme die tijdens de presentaties van de prototypes zichtbaar en voelbaar was.

De deelnemers showden met trots en onderbouwing hun prototypes. Er zijn stappen gezet om kleine veranderingen in gang te zetten. Het samenwerken en samen oplopen in dit proces zorgt voor kruisbestuiving en inzichten die concreet worden vertaald naar de eigen praktijk rond het bieden van kansen aan jonge kinderen. Ook wordt de verbinding met elkaar binnen het Samenwerkingsverband versterkt, zoals de deelnemers uitspraken:

Samen komen we tot mooie ideeën.

BRONNEN

- Beets-Kessens, A., Peeters, M., Van Oers-de Bruyn, Y., Teeuwen, A. (2017) De beroepsstandaard voor de jonge-kindspecialist. Uitgeverij Pica
- Boland, A., Aerden, I., Weghe, J. van de, Vanraeyveldt, C. (2022) De kracht van spel. Uitgeverij SWP
- Caufmann, L. (2022). Oplossingsgericht werken voor de klas. Uitgeverij Pica
- Coppens, L., Schneijderberg, M., Kregten, C. (2021). Lesgeven aan getraumatiseerde kinderen. Een praktisch handboek voor het

basisonderwijs. Uitgeverij SWP

De basis van Design Thinking: wat is het en wat kun je ermee? (2018). PO-Raad. <https://www.poraad.nl/schoolontwikkeling/innovatie-onderzoek/innovatie/de-basis-van-design-thinking-wat-is-het-en-wat-kun>

Dierickx, E., Koelman, A. (2022) Kleuterleerkracht. Academia Press

Laevers, F. (2019) Ervaringsgericht werken in het basisonderwijs met kleuters. Lannoo Campus

Rohaan, E., Van den Broek, A. (2020). Betere leraren door ontwerpgericht denken. <https://didactiefonline.nl/artikel/betere-leraren-door-ontwerpgericht-denken>

< ILOKKA VAN DER SOMMEN

BERTINE DE VROEDT >

< MARIAN POLET